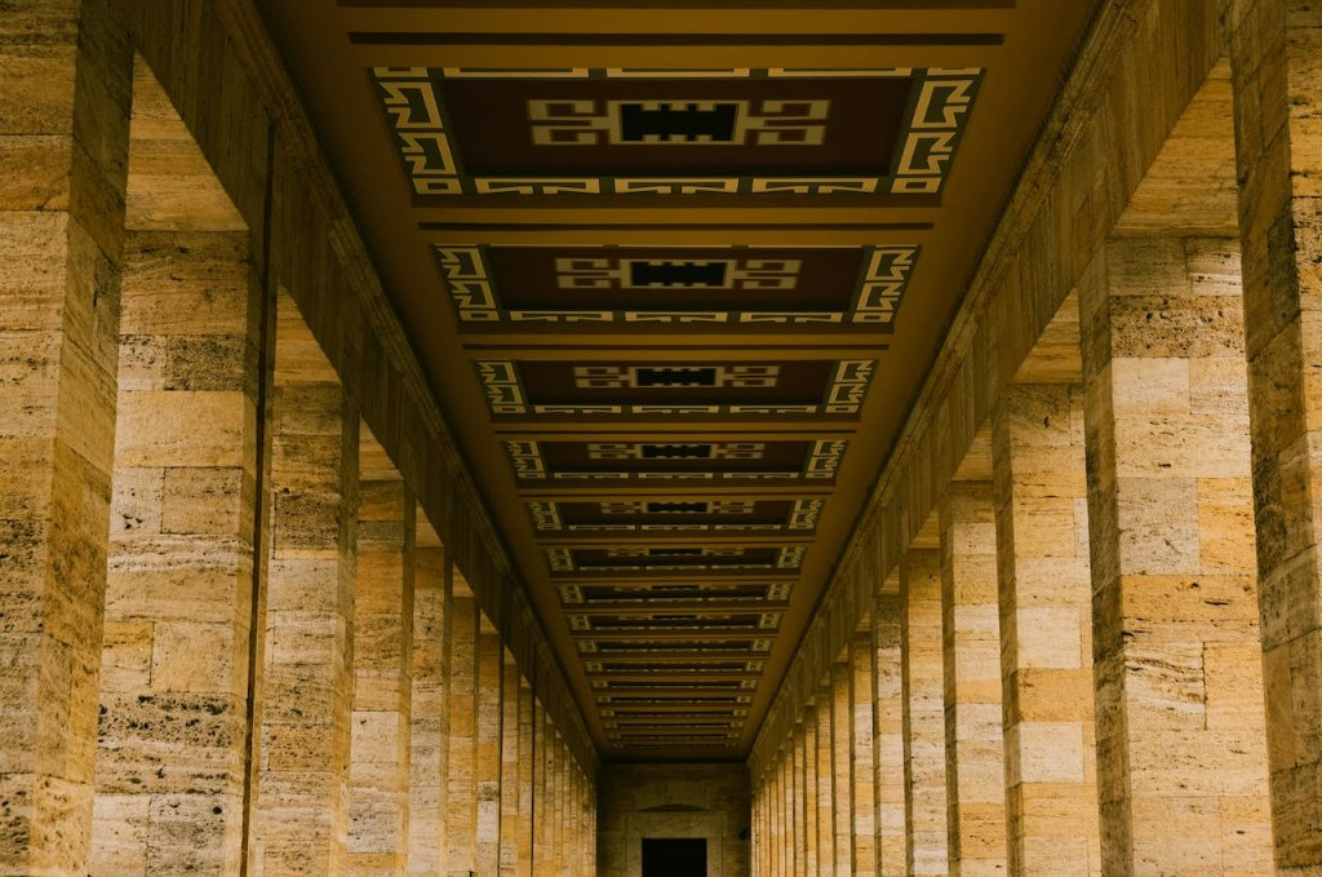

Türkiye İkinci Yüzyılında Kimliğini Bulabilir Mi? - Ahmet Erdi Öztürk

Londra Kew Garden'da bulunan, Britanya Gizli Arşivleri'nin zaman aşımına uğrayanları belirli bir zamandır araştırmacılar için açılmış durumda. Bu arşivlerde, 1920-1924 yılları arasında dönemin Britanya Dışişleri Bakanlığı için Türkiye'de çalışan yüksek komiser Nevile Henderson'un notlarını bulmak mümkün. 1937-1939 yıllarında Britanya'nın Berlin Büyükelçiliği'ni de yapacak olan tecrübeli diplomat ve istihbaratçı, Londra'ya Cumhuriyet'in ilanından önce gönderdiği notlarda, öteden beri cumhuriyetçi olan Mustafa Kemal'in eninde sonunda cumhuriyeti ilan edeceğini, ancak bu yönetim şeklinin detaylarının ne olduğunun tam olarak bilinemediğini yazmıştır. Henderson'un Ankara ve İstanbul'da kendi kaynaklarından topladığı bilgiler doğru çıktı ve Cumhuriyet 29 Ekim 1923 yılında ilan edildi. Bununla beraber istihbarat notlarının ikinci kısmı da

hala doğru ve geçerli. Türkiye'nin yönetim şekli cumhuriyet ama onun içini dolduran ve onu sınırlarının ötesinde tanımlayacak olan kodlar hala tam olarak belirli değil. Bu belki de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 200 yıl önceye dayanan bir kimlik bunalımının geçerli olmasından kaynaklanmaktadır. Burada kışkusuz öncelikli olarak devlet kimliğinden bahsetmekteyim. Zira toplumsal kimlikte de büyük sorunlar var ama benim temel meselem karar vericilerin doğrudan etkiledikleri devlet kimliği meselesi.

Klasik ve yoruma çok da açık olmayan, Cumhuriyet'in yoktan var edildiği görüşü doğru değil. Cumhuriyet çok akıllı ve çağını doğru okuyan bir kadro tarafından gerçekleştirilen ve fakat kendilerinden 200 yıl önceye dayanan bir modernleşmenin ürünü. Bu bağlamda Cumhuriyet Osmanlı'nın siyasal, ekonomik ve sosyal birçok durumunu istese de istemese de miras olarak almak mecburiyetinde kaldı. Buna hem içsel çekişmeler hem de bunların doğurduğu kimlik bunalımları da dahil. Demem o ki, kendisini çağın gereklerine uyumlu hale getirmeye çalışan ve bunun için her ne kadar şüphe ile yaklaşılsa da en rasyonelin seçim olan batı kulübüne üye olmayı tercih etti genç cumhuriyet. Bu tercih, din-devlet, devlet-toplum ve ekonomik alanların düzenlenmesinde de kendisini gösterdi. Erken Cumhuriyet bu bağlamda Müslüman çoğunluğa sahip, kültürel olarak melez ancak siyasal olarak içeride ve dışarıda batılı olmayı hedefledi. Bu da kuşkusuz nevi şahsına münhasır bir kimliğin oluşmasına neden oldu. Daha da doğru bir tabir ile böyle bir kimliğin oluşması hedeflendi ancak aradan geçen yüzyıl sonunda Türkiye hala sınırları ötesinden kendisini tam olarak tanımlayacağı ve tanımlatacağı bir kimlik tanımına ulaşamadı. Bunun hem içsel hem de dışsal nedenleri bulunmakta ama bu iki neden grubu da birbirini beslemektedir.

Dış politikadaki farklı konuların uzmanları her zaman Türkiye'nin coğrafi konumunu bir güç noktası olarak okumaktan yanadırlar. Kuşkusuz Türkiye'nin hem coğrafi konumu, hem tarihsel misyonu hem de nüfuz özellikleri onu doğal olarak öncelikle bölgesel bir güç haline getirmektedir. Ancak bu durum, esasında onun kendi içerisinde oksimoronik bir yapıya sahip olmasına yol açmaktadır. Daha yalın bir ifade ile devlet kimliği içerisinde çelişkiler barındırmakta ve bu çelişkilerin birbirleri ile çekişmesinin sancılarını yaşamakta. Doğu ile batı arasında köprüden ziyade bir ayrıştırıcı görevi gören Türkiye, Soğuk Savaş yıllarında Batı ve Doğu blokları arasında kendisini zaman zaman sıkışmış

hissetmiştir. Her ne kadar bu durum kurumsal olarak Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından rasyonel bir şekilde kullanılmış olsa da çoğu zaman içsel kimlik bunalımlarına neden olmuştur. Türkiye batılı mıdır? Türkiye doğulu mudur? Türkiye seküler midir? Türkiye Müslüman mıdır? Türkiye liberal ekonomiye bağlı mıdır? Türkiye devlet tekelinde bir ekonomiye mi yatkındır? Bunlar gibi sorular doğru bir analiz ile yanıtlanmaya çalışılsa kanımca cevaplar hep aynı olacaktır; 'Hem evet hem hayır'. İşte bu Türkiye'nin geçtiğimiz yüzyılda ne şekilde zorladığının da bir göstergesidir. Dahası bu zorlanmada 2002 yılına kadar devam eden istikrarsız, kısa ömürlü ve birbiriyle uyumsuz koalisyon hükümetlerinin de payının çok büyük olduğu söylenebilir.

Ancak Türkiye 2002 yılından başlayarak günümüze kadar tek bir parti yönetimindedir ve ikinci yüzyıla da bu partinin idaresinde girmiştir. Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri her ne kadar tek parti iktidarları olarak görülse de, esasında resmi olmayan farklı koalisyonların bir bileşkesidir ve bu da Türkiye'nin yüz yıllık kimlik bunalımına katkı yapmıştır. Önceleri liberaller, Avrupa Birliği yanlıları ve kimi dini cemaatler ile yapılan iç politika koalisyonları yerini zamanla milliyetçiler, devletçiler ve daha sert dini cemaatler ile yapılan çıkar odaklı koalisyonlara bırakmıştır. Bu da devlet kimliğinde, bir yandan çok sesliliğe bir yandan da savrulmalara yol açmıştır. Ancak Türkiye'nin son yirmi yılda kimliğinde yaşadığı belirsizlik sadece iç siyasetinden de kaynaklanmamaktadır. Örneğin 2007 yılında yüzünü çoğunlukla Batı'ya dönmüş olan Türkiye, Avrupalı liderlerin tavırları sebebiyle de yönünü değiştirmek zorunda kalmıştır. Demek istediğim eğer Türkiye'nin 2007 ve öncesinde atmış olduğu adımlar örneğin dönemin Fransız Cumhurbaşkanı gibi liderler tarafından yok sayılmasaydı, bugün Türkiye'nin yönü bir ihtimal hala batıya dönük olabilirdi.

Benzer bir durum Türkiye yüzüncü yılını kutlarken yaşanan Hamas-İsrail çatışmalarında da görülmüştür. Batılı bir aktör gibi ama aynı zamanda bölgede bir ağırlığı da olması beklenen Türkiye, Batı tarafından ara bulucu rol oynaması kabul edilmeyince, kendisini daha sert söylemlerde bulunmak durumunda bulmuştur. Misal Türkiye'nin geçmiş hataları önüne ısıtılıp ısıtılıp getirilmese ve bir şekilde ara bulucu role başta ABD olmak üzere diğer devletler tarafından kabul edilse bir çok şey daha farklı olabilirdi.

Sonuç olarak, Türkiye ikinci yüzyılına doğru girerken kimliğini tam olarak bulabilmiş değil. Ancak kimlik konusu öyle es geçilecek bir konu da değil. Kimlik bir devlet için sadece kendini tanımlama konusunda değil, aynı zamanda kendisinin nasıl tanımlanması konusunda da önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'nin Kıbrıs meselesi, dünyadaki Müslümanlar ve benzeri konulardaki tavırları tartışmasız bir noktadadır. Ancak bu kimliğini göstermemektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin hem kendi toplumu hem de dünyadaki orta-uzun vadeli çıkarları için devlet kimliğini bulması ikinci yüzyılında vakit kaybetmeden yapması gereken işlerden biridir.

Doç. Dr. Ahmet Erdi Öztürk- Londra Metropolitan Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet Erdi Öztürk Londra Metropolitan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde Doçent olarak görev yapmaktadır. Aynı zamanda Avrupa Komisyonu tarafından fonlanan Marie Sklodowska-Curie projesinin baş yürütücüsüdür ve bu kapsamda da İngiltere Coventry Üniversitesi ve Alman düşünce kuruluşu GIGA'da da araştırmacı görev yapmaktadır. Dr. Öztürk dünyanın en iyi 50 düşünce kuruluşu arasında gösterilen Yunan ELIAMEP'in Türkiye programında uzman olarak görev yapmakta ve raporlar hazırlamaktadır. Doktora derecesini 2018'in Kasım ayında Strasburg Üniversitesinden alan Dr. Öztürk iki dönem İsveç Enstitüsü bursunu kazanarak Linköping Üniversite'sinde

doktora ve doktora sonrası araştırmacısı olarak görev yapmış, 2019 yılında ise Amerika Birleřik Devletleri'nde bulunan Notre Dame Üniversitesinde doktora sonrası araştırmacı olarak bulunmuştur. Edinburgh Üniversitesi yayınları, Middle East Critique ve International Journal of Religion dergilerinin editörlüğü görevini üstlenen Dr. Öztürk, Türkiye'nin dış politikası, Türkiye'de demokrasi ve otoriterleşme, din ve uluslararası ilişkiler alanında 4 tane derleme kitabı ve 5 özel sayıyı yayına hazırlamıştır. Dr. Öztürk'ün doktora tezi Religion, Identity and Power: Turkey and the Balkans in the Twenty-First Century adıyla 2021 yılında Edinburgh Üniversitesi Yayınlarında kitap haline getirilmiştir. 25'in üzerinde hakemli dergilerde yayınlanmış akademik makalesi bulunan Dr. Öztürk aynı zamanda Open Democracy, The Conversation, Huffington Post and France 24, Berkley Centre, BalkanInstight, BBC gibi mecralarda Türkiye üzerine yorum yazıları yayınlamakta ve röportajlar vermektedir. Çeřitli düşünce kuruluşlarına ve uluslararası kurumlara Türkiye ve de Balkanlar hakkında danışmanlıklar yapan Dr. Öztürk 2020 yılında Londra Metropolitan Üniversitesi tarafından verilen Yükselen Genç Yıldız Araştırmacı Ödülü'nü de kazanmıştır. 2022 yılında ise dünyanın en saygın sosyal bilimler derneği olarak kabul edilen International Studies Association (ISA)'in saygın yükselen akademisyen ödülünü almıştır.

Bu yazıya atıf için: Ahmet Erdi Öztürk, "Türkiye İkinci Yüzyılında Kimliğini Bulabilir Mi?", Panorama, Çevrimiçi Yayın, 15 Aralık 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/12/15/ikinci-yuzyil/>

Telif@UIKPanorama. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UIK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.